

Osmanlı Türkçesinde Kef Harflerinin Çeşitleri, Okunuş ve Yazılışları

Hazırlayan: *Haydar Hepsev*
Yazıya geçiren: *M. Enes Biçer*

(ك) **Kef harfi**, aslında Arapça'dır. Farisiler ve Türkler İslam harflerini kullanmaya başladıklarında bu harfi alıp kendi dillerine mahsus sesleri yazmak için (bazı değişikliklerle) kullanmışlardır.

Osmanlı Türkçesi öğretiminin ilk aşamasında ve bazı okunması zor kelimelerde (گ، گ) gibi ek şekiller kullanılır ama genelde ك (كك) şeklinde yazılır. Bu durum, okumayı ve yazmayı zorlaştırır. Onun için bu konuyu iyice öğrenmek ve bol alıştırma yapmak gereklidir.

Geniz Ne'si için üç nokta	گ
Ge-Ğe için çift çizgi	گ

1. **ك KEF**; Kâf-1 Arabî (keskin ke; ke sesi) Arapça, Farsça, Türkçedeki normal "ke" sesi için kullanılır. Misaller:

كمال	شكر	أتك	ألك	لكه	كرم	كدى	كيم	كز
<i>Kemal</i>	<i>Şükür</i>	<i>Etek</i>	<i>Elek</i>	<i>Leke</i>	<i>Kerem</i>	<i>Kedi</i>	<i>Kim</i>	<i>Kez</i>
كوكورت	سچكين	كروان	اكرام	كلمه	سكيز	كميك	هركس	أكمك
<i>Kükürt</i>	<i>Seçkin</i>	<i>Kervan</i>	<i>İkram</i>	<i>Kelime</i>	<i>Sekiz</i>	<i>Kimin</i>	<i>Herkes</i>	<i>Ekmek</i>

2. **گ GEF**; Kâf-1 Fârisî (ge, bazen ğe sesi) Farsça ve Türkçedeki (ge, bazen ğe) sesi için kullanılır. Arapça'da "ge" sesi yoktur. Bu harf bazen çift keşideli yazılır ama çoğunlukla yalın (ك) yazılır. Misaller:

گبی	كور	كوك	كول	كوچ	كرك	كوز	گل	يك
<i>Gibi</i>	<i>Kor, Kör</i>	<i>Gök, Kök</i>	<i>Göl, Kul</i>	<i>Göç, Güç</i>	<i>Gerek</i>	<i>Göz</i>	<i>Kel, Gel</i>	<i>Yek</i>
كرچك	كچيد	كونش	كفته	سوكى	كرچه	كلين	كویا	كناه
<i>Gerçek</i>	<i>Geçid</i>	<i>Güneş</i>	<i>Küfte</i>	<i>Sevgi</i>	<i>Gerçi</i>	<i>Gelin</i>	<i>Güya</i>	<i>Günah</i>
	كبرتمك	كرزكاه	گیرگین	كزیده	كولكه	كوزل	كورك	كدیک
	<i>Gebertmek</i>	<i>Girizgâh</i>	<i>Girgin</i>	<i>Güzîde</i>	<i>Gölge</i>	<i>Güzel</i>	<i>Kürek, Kürk</i>	<i>Gedik</i>

(Bundan sonrakiler Türkçeye mahsustur)

3. **ك** NEF; **Kâf-ı Türkî** (Kâf-ı Nûnî; nazal ne, ñe): Burundan (genizden) gelen bir ñe sesini karşılar. Çok eski metinlerde ve kuzey (Çağatay) Türkçesinde (ك) şeklinde yazılır. Osmanlının son dönemlerinde (ك) üç nokta ilave edilmişse de genellikle ك (كك) şeklinde yazılır. İstanbul Türkçesinde bu sesi normal "ne" sesine dönüştürmüştür, lakin Anadolu ağızları hâlen bu sesi aslına uygun olarak kullanmaya devam etmektedir. Kâf-ı Türkî ile yazılan kelimeler (ve ekler) **kurallı** ve **semâî** (yani işitildiği ve lügatlerde olduğu gibi öğrenmek gerekir) olmak üzere iki çeşittir.

Kural: Kelimelerin ilk sesinde Kâf-ı Türkî kullanılmaz.

a. Kâf-ı Türkî'nin kurallı yazımı şu şekillerdedir:

Belirtili İsim Tamlamalarında: Tamlayan (ilgi) eki her zaman (ك) ile yazılır.

يامدك اوى	بارداغك آلتى	كيسه نك اغزى	يازىنك گوزه للكى
Ahmed'in Evi	Bardağın Altı	Kesenin Ağzı	Yazının Güzelliği
كتابك قباغى	اوچاغك قانادى	دفترك رنگى	
Kitabın Kapağı	Uçağın Kanadı	Defterin Rengi	

Kural: Birinci tekil ve çoğul şahıs zamirler yine (ك) ile yazılır.

اونلرك	سنك	اونك	اونلرك
اونلرك آپارتمانى	سنك كتابك	اونك چورابى	اونلرك آپارتمانى
Onların Apartmanı	Senin Kitabın	Onun Çorabı	Onların Apartmanı

b. Tekil şahıs ve işaret zamirleri yönelme (-e, -a) hal eki aldıklarında (ك) eki ile yazılır.

Şahıs	بكا	سكا	اوڭا	آڭا
İşaret	اوڭا	شوكا	بوڭا	

Kural: Dönüştürme zamiri (kendi) ikinci tekil ve çoğul iyelik eki aldığı anda (ك) ile yazılır.

كندىڭىز	كندىڭ
كندىڭىز كلىڭىز	كندىڭ ياپ
Kendiniz Geliniz	Kendin Yap

c. **Fiil çekimlerinde ikinci tekil ve çoğul ك eki ile yapılır.**

ضایفلا دیکز	اوقوبورسك	آچیقمشسك	باييله جقسك	كلدك	كوچلندك
Zayıfladınız	Okuyorsun	Acıkmışsın	Bayılacaksın	Geldin	Güçlendin
كجیكیورسكز	آچیفلایه جقسك	اورتونكز	باقارمیسكز	یاپسكز	یازسه كز
Gecikiyorsunuz	Açıklayacaksın	Örtünüz	Bakar mısınız	Yapsanız	Yazsanız
	كولمه مه لیسكز	باقارسكز	كورونرسك	كلدكز	اوتورك
	Gülmemelisiniz	Bakarsınız	Görünürsün	Geldiniz	Oturun

Kural: Semâi olan kâf-ı Türkî kelimeler ezberlenmelidir. Okudukça ve lügate baktıkça bu kelimeler, bir süre sonra kolayca okunur. (Buraya önce sık kullanılanlar ve sonra da bazı kelimeler misal olarak alındı.)

چاك	چكه	یكى	طاك	بيك	اوك	صوك
پيكار	يالکز	ككيز	ككيش	يوك	بوك	بکز
تاكرى	بوكاق	اوكجه	صوكره	ده كيز	يالکز	سيكك
ديكله مك	بكره مك	آكلامق	ياكلش	بوكامق	اوكارمق	دوكمق
	كوكار (چام فيستیغی)	اوكزه (أوجی كچیدی)	ايكله مك	قاره كلق	اوكارمق	آكديرمق

* Şimdiki yazıda mesela "Kalemimi uzatır mısın" ifadesinin ikinci tekil (senin) ya da üçüncü tekil (onun) şahısların hangisi için yazıldığı belli değildir ve bu karışıklık oluşturmaktadır. Osmanlı Türkçesinde bu ifade ikinci tekil için (قلمكى اوزاترميسيك؟) şeklinde; üçüncü tekil şahıs için (قلمنى اوزاترميسيك؟) şeklinde yazılır. Bu iki ayrı yazım, Osmanlı Türkçesinin muhteşem zenginliğinin bir numunesidir.

4. **Kâf-ı Yâyi:** "ye" (veya "ğe") şeklinde okunur. Kâf-ı yâyi ile yazılan kelimeler de semâidir, ezberlemek gerekir; sayıları da fazla değildir.

دكنك	كوكم	چيك	دكر	جكر	مكر	يك	بك
اكرى	دكين	دكنك	اوكون	اكرى	سكوت	ديكر	هكبه
دوكون	دوكمه	اكرتى	ايكده	دوكوم	دوكمه	ايكنه	اوكله
	سكرتكم	آكلنمك	اوكوت	چيكدم	دكيشمك	بيكيت	دكرمن

5. **Kâf-ı Vâvî:** "ve" şeklinde okunur. Bu da semâidir. Sayısı azdır.

دوکی اوکی اوکز کوکه کوکن کوچ سوکه دوکه
 زوچ چوکن بوکه دوکن کوکی دوکمک سوکمک اوکیک
 کوکه دوکی اوکنمک کوکرته دوکنمک کوکرمک کوکرجین اوکندره

Bazı örnek cümleler:

کاظمک کز مکه کیتدکینی بیلدکک حالدہ نہ دن صوریورسک؟

کشکچینک کشکک کچه سی.

قلبک اوکا برک ایله. تدبیریکی ترک ایله. تقدیریکی درک ایله. مولا کوره لم نیلر
 نیلرسه کوزه ل ایلر.

بعض کلمه لر و معنالی (قاموس تورکیدن اکتباسدر)

اوکندره : صابان سوررکن اوکوزلری دورتمک ایچون قوللانیلان اوزون اوجی ایکنه لی دکنک.

اوکیک : کوکرجینه بگز فقط دها بویوک بر قوش.

اوکز : موشموله یه بکر بر میوه که زیاده اوطا دقجه ینمز.

کوکی : اولنمک اوزره اولان ارکک ؛ بر آدمک قیزی ویا قیزی کبی اولان یاقینلریندن بر قیز تزوج
 ایتمش الان آدم، داماد

هکبه : اشیاقویمغه مخصوص و حیوانک اکر قاشینه کچیریله جک صورتده ایکی طرفلی مشین
 ویا قیل وسائره دن کوچک چیفته طوربه.

اوکزه : آوجینک آولاقده بکلدیکی یکه دیکی کچید ؛ آوجیلرک آو بکله مک ایچون طاش و آغاچ
 دالتریندن یاپدقلری آو بکله مه یری

کوکج : یمک پیشیرمکه مخصوص طوپراقدان تنجره.

دوکج : (یاخود دوکوج) صوغق صو ایله و صابونسز چماشیری دوکدکلری طوقماق.

دوكدى : اورمغه و دو كمكه مخصوص طوقماق ويا چكيچ / كسر و بالطه كى آلات جارجه نك
آرقه لرنده كى طوقماك، ناچاق دوكروسى.

دوكه : كنج اينك، دها طوغورمه مش اينك.

سوكه : فا پو و پنجره نك قانادىنى طوتمق اوزره ديواره ربط اولنان چرچيونك درت طرفينك
برى.

كوكن : نبا تاتك فيده محلى، تخم اكيلوب فدان الدقلى ير، فدانلق.

كوكه : يوگلى قماشلره و يوكلره مسلط اولوب بونلرى دلن كوچك بر بوجك.

بوكه : صيغير وسائر حيواناتى صوقوب قودورمشه دونديرن بر جنس سيگك.

چوكن : (چوغاندن) آغه لى و اثوابى آغارتمق ايچون قوللانيلان و رچل و حلوايه قونان بر
نوع كوك.

كوكار : (فارسجه كوكنار) چام فيستيغى.

تمرينات (اليشديرمه لر)

بردر الله آندن آرتق تاكرى يوق (سليمان چلبى، مولد شريف).

هيزلى كىتمك ايسته يورسه ك يالكز كيت، اوزاغه كىتمك ايسته يورسه ك برلكده كيت (آفريقه
آنا سوزى)

اوليايه منكرلر حاق يولينه عاصيدر اول يوله
عاصى اولان كوكلرك پاسيدر.
يونس امره (قدس سره)

بو اقشام بزم فقير خانه بى تشریف بويرر ميسكز؟

احمدك كتابنى، محمده ويرر ميسك؟

سنگ ويردك رساله بى ايكى كونده اوقيدم.

بكا دكل اوكا سويله بو سوزم ايسه سكاذر.

بابا! بوکا بر شی دیمه یور سوک؛ هپ بکا قیزیورسک!

شوکا بر شیلر ویر ده باشمزدن کیتسین.

کندی ایشکی کندک یاپ.

تشکر ایده بیلیمک، عذر دیله یه بیلیمک مردلکدر، آرککلکدر.

کل اولور، صیرمه ساچلی اولور؛ کور اولور بادم کوزلی اولور.

کنارک دلبری نازک اولسه ده نازنین اولماز.

کورلر مملکتنده تک کوزلی قیرال اولور.

کلی سون دیکنینه قاتلانیر.

کوکلسز بینن آش، یا قارین آغریدر یا باش.

هر بیکیدک کوکلینده بر آسلان یاتار.

اسکی دوست دوشمان اولماز، یکیسیندن وفا کلمز.

سن آغا، بن آغا؛ بو اینکی کیم صاغه.

شریعتک کسدیکی پارمق آجیمز.

تاکری مسافری کلمش، باش اوستینه کلمش.

تاشیمه صو ایله دکیرمن دونمز.

یازین کولکه خوش، قیشین چوال بوش.

یول ایله کیدن یاکلماز.

زنکینک مالی؛ زوکردک چکه سینی یورر.

انسان اوغلى حيله بازدر كيمسه بيلمز فندينى هر كيمه اييلك ايدرسه ك صاقلا اوندن كنديكى.

لغات و طلبه

بيلمه ديكك كلمه يه بر كره، بيلديكك كلمه يه اك آز ايكي كره باق!

لغات ايله پهلوانلق اولماز. (محمد عاكف)

قاموس، نامسدر. (جميل مريچ)

لغات باقمايان، علم صاحبي اولامز.

حاضرلايان: حيدر هپ سو
يازيبه كچيرن: محمد انس